

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

สืบเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการปฏิบัติงานของสถาบันอุดมศึกษาให้มีความเป็นอิสระคล่องตัว มีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งในด้านการเรียน การสอน การวิจัย และการบริการแก่สังคม เพื่อเป็นการสร้างคุณภาพให้ได้มาตรฐาน สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ และมีนโยบายให้มหาวิทยาลัยของรัฐปรับสภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลภายในปี 2545

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในส่วนภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล และเจตนารมณ์ของประชาชนในภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการวิชาการแก่ชุมชน และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมีการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการที่มีความเป็นสากลสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ตลอดจนมีแนวทางการบริหารจัดการสำหรับพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล เพื่อการพึ่งพาตนเองมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงต้นทุนกับผลประโยชน์ที่จะได้รับและจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับนโยบายบริหารสมัยใหม่ ซึ่งการคำนวณต้นทุนแบบเดิมไม่สามารถให้ข้อมูลที่เพียงพอในการบริหารงานเชิงกลยุทธ์เพื่อความ เป็นเลิศของกิจการได้ จึงมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบบัญชี จากเดิมระบบบัญชีราชการเกณฑ์เงินสด เป็นระบบบัญชีกองทุนเกณฑ์คงค้างหรือเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย (Accrual Basis) ลักษณะ 3 มิติ เพื่อให้เป็นระบบบัญชีที่จะให้ข้อมูลที่เอื้อประโยชน์ในการคำนวณต้นทุนผลผลิต

สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ที่ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เป็นองค์กรวางแผน ริเริ่ม ประสานงานวิจัยกับหน่วยงานของมหาวิทยาลัยและองค์กรภายนอกผู้ใช้เทคโนโลยี เพื่อประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐานที่มีอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ถ่ายทอดผลงานวิจัยให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีภารกิจหลักในการสนับสนุนกิจกรรมการวิจัย และพัฒนาในเชิงสหวิทยาการของคณะในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เสริมสร้าง และสนับสนุนกลุ่มนักวิจัย เพื่อให้มีขีดความสามารถที่จะดำเนินการค้นคว้าวิจัย และพัฒนางานด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สนองตอบความต้องการของท้องถิ่นและของประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังมีโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งให้บริการข้อมูลความรู้ มีการถ่ายทอด

และเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบของจดหมายข่าว แผ่นพับ หนังสือทำเนียบบทคัดย่อและผลงานวิจัย การฝึกทักษะความสามารถต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มบุคคลทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ได้แก่ การจัดฝึกอบรม ประชุมสัมมนา จัดนิทรรศการ เป็นต้น

เนื่องจาก สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความหลากหลายกิจกรรม จึงต้องมีการควบคุมต้นทุนที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และเพื่อความอยู่รอดขององค์กร แต่ปัจจุบันสถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังไม่มีระบบการคิดต้นทุน ทั้งนี้วิธีการบัญชีต้นทุนแบบเดิมไม่สามารถให้ข้อมูลด้านการบัญชีต้นทุนที่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการปันส่วนต้นทุนหรือฐานการปันส่วน (Allocation Bases) การกำหนดต้นทุนเข้าสู่ผลิตภัณฑ์หรือบริการไม่สามารถจะกำหนดให้เหมาะสมได้ จำเป็นต้องคิดต้นทุนของหน่วยงานและบริการต่าง ๆ โดยใช้วิธีต้นทุนกิจกรรมเพื่อกำหนดต้นทุนได้เหมาะสมขึ้นสำหรับการควบคุมต้นทุนช่วยในการตัดสินใจที่จะลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาการทำงานภายในหน่วยงาน ตลอดจนช่วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในหน่วยงาน การตั้งราคาและค่าใช้จ่ายให้คุ้มทุน และการวางแผนจัดตั้งงบประมาณ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางการคิดต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของโครงการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (สถาบันฯ) ซึ่งสถาบันฯ ยังไม่มีการคิดต้นทุนโดยวิธีต้นทุนกิจกรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาแนวทางการคิดต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของโครงการวิจัย ของสถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาแนวทางในการคิดต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของโครงการวิจัยเงินงบประมาณแผ่นดิน โดยใช้วิธีต้นทุนกิจกรรม ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2544 – 30 กันยายน 2545 เนื่องจากเป็นช่วงต้นเวลาที่หน่วยงานในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เริ่มใช้ระบบงบประมาณ พัสดู การเงิน และบัญชีกองทุน โดยเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่ายลักษณะ 3 มิติ ทั้งนี้จะทำการสุ่มตัวอย่างจากโครงการวิจัยจำนวนทั้งหมด 42 โครงการ จำนวน 2 โครงการ เพื่อเป็นแนวทาง มีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีของการบัญชีต้นทุนกิจกรรม
2. ศึกษาข้อมูลจากโครงสร้างองค์กร (Organization Chart) ของสถาบันฯ

3. ศึกษาข้อมูลจากการกำหนดลักษณะงาน (Job Description) ของสถาบันฯ
4. สัมภาษณ์บุคลากรที่เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในระดับผู้บริหาร (Key Informants) ฝ่ายที่เกี่ยวข้องของสถาบันฯ เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่าย
5. การเก็บข้อมูลจากการปฏิบัติงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการบัญชีต้นทุนกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์กิจกรรม การคำนวณต้นทุนกิจกรรม การกำหนดตัวผลกดันต้นทุนกิจกรรม และตัววัดผลการปฏิบัติงาน การระบุต้นทุนกิจกรรมเข้าสู่สินค้า บริการ หรือผลิตภัณฑ์ ตามปริมาณการใช้ตัวผลกดันต้นทุน

1.3.2 วิธีการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

- เก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์บุคลากรที่เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในระดับผู้บริหาร (Key Informants) จำนวน 4 คน คือ ผู้อำนวยการสถาบันฯ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและพัฒนา รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษ และเลขานุการสถาบันฯ และการกรอกข้อมูลกิจกรรมจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน และกลุ่มนักวิจัยในสังกัดสถาบันฯ รวมทั้งสิ้น 32 คน
- เก็บข้อมูลด้านการเงิน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องการจัดทำกิจกรรม เช่น จำนวนชั่วโมงแรงงานทางตรง บริเวณพื้นที่ที่ปฏิบัติกิจกรรม จำนวนครั้งที่ใช้งานหรือได้รับบริการ จำนวนคนผู้ใช้งานหรือได้รับบริการ เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วารสารต่าง ๆ รวมทั้งรายงานการวิจัย เอกสารการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มาวิเคราะห์เพื่อระบุกิจกรรมและตัวผลกดันต้นทุน (Cost Driver) ที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่าย และนำมาคำนวณต้นทุนสินค้า บริการ หรือผลิตภัณฑ์ โดยใช้อัตราต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของตัวผลกดันต้นทุนเป็นเกณฑ์ในการคำนวณค่าใช้จ่ายการผลิต (Overhead Cost) ของโครงการวิจัยเงินงบประมาณแผ่นดิน

1.4 นิยามศัพท์

แนวทางการคิดต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วย หมายถึง วิธีการปฏิบัติ หรือโครงสร้างในการคิดต้นทุนตามกิจกรรมของผลผลิต

โครงการวิจัย หมายถึง โครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากแหล่งทุนเงินงบประมาณแผ่นดิน

ต้นทุนกิจกรรม (Activity Cost) หมายถึง ต้นทุนของทรัพยากร หรือปัจจัยการผลิตทั้งหมดที่ใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะนำมาคำนวณต้นทุน

สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายถึง สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีชื่อภาษาอังกฤษ Institute for Science and Technology Research and Development, Chiang Mai University

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงแนวทางการคิดต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของโครงการวิจัย ของสถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.5.2 เพื่อเป็นแนวทางและการพัฒนาพื้นฐานสำหรับการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป